

SCENARIO'S

Sterker Brussel of opstand tegen de regenten

In mei 2014 mogen 350 miljoen burgers een nieuw Europees Parlement kiezen. Het animo voor een gemeenschappelijk Europa is laag, de afkeer van de Brusselse macht groeit. Vier scenario's voor de EU na de verkiezingen.

Door Paul de Ruijter

Directeur en oprichter van
adviesbureau De Ruijter Strategie
en auteur van *Klaar om te wenden* –
Handboek voor de Strateeg.

H

et Franse volk kwam 225 jaar geleden in opstand tegen de monarchie, vijf jaar later volgde de Bataafse revolutie. Opstand en revolutie lijkt iets uit een ver verleden. Maar ook in 1989 kwamen de Oost-Duitsers in opstand tegen de regenten van de DDR en in 1991 viel de Sovjet-Unie uiteen. In Libië, Egypte en Syrië heeft het volk sociale media ontdekt om eveneens in opstand te komen tegen de heersende klasse. En in 2014 is er volop onrust in de Oekraïne, buurland van de Europese Unie.

Is het mogelijk dat gepensioneerden in Griekenland, werkloze jongeren in Spanje en nationalistische Nederlanders elkaar uiteindelijk weten te vinden? Uit de Eurobarometer blijkt dat het vertrouwen in de EU tot een historisch dieptepunt is gezakt: 60 procent van de Europeanen wantrouwt de EU. En dat is niet vreemd. In de afgelopen drie jaar is het aantal gezinnen dat afhankelijk is van voedselhulp met 75% gestegen, 43 miljoen Europeanen hebben honger en de helft van de nationale Rode Kruis-organisaties in Europa heeft nieuwe sociale programma's opgezet of uitgebreid.

Steeds meer mensen ervaren dat met de komst van de euro de armoede groter is geworden. En het is niet alleen de Britse premier David Cameron die liever een Europa ziet als handelsassociatie en niet als politieke, financiële en bankenunie. Overleeft de EU de verkiezingen van 2014? Ontvouwt zich vanaf mei een 'European Spring'-scenario, met een opstand tegen de 'regenten' uit Brussel?

In november 2013 kwamen ruim 200 deskundigen uit 31 landen, waaronder veel EU-lidstaten maar ook landen als Tunesië, Egypte, Korea en Japan, in Den Haag bij elkaar om te praten over de forse uitdagingen en de legitimiteit van de EU. De bijeen-

Hoe werkt het?

Twee trends, die niet alleen grote impact hebben maar ook een onzekere uitkomst, worden op een x- en een y-as gezet. Uit de combinatie van trends volgen vier mogelijke scenario's.

top-downbesluitvorming

eenheid

diversiteit

bottom-up-initiatieven

Koers

Wint het idee van eenheid terrein, of juist de hang naar diversiteit? Accepteren burgers meer 'Brussel' of willen ze zelf hun toekomst bepalen?

*Uitgewerkte scenario's
pagina 64*

komst was georganiseerd door NECE (Networking European Citizenship Education), een Europees initiatief dat gelanceerd is door instituten voor burgerschap in Duitsland, Oostenrijk, Polen, Tsjechië en Slovenië en ProDemos in Nederland. In de bijeenkomst zijn vier scenario's over de toekomst van Europa gepresenteerd, die het kruispunt zichtbaar maken waar Europa vandaag de dag op staat.

Het maatschappelijke en politieke debat over de Europese Unie en haar toekomst is in een cruciale fase terechtgekomen.

Veel burgers hebben een vijandige houding tegenover de EU, omdat het lijkt alsof er alleen maar bezuinigingen en sociale offers uit voortkomen. De opkomst van nationalistische en populistische partijen toont aan hoe groot de collectieve onzekerheid is in Europese samenlevingen. Hierdoor krijgen deze bewegingen de kans om de publieke opinie te splijten en verdeeldheid te zaaien in alle hoeken van Europa. Er heerst duidelijk een vertrouwenscrisis in het 'project Europa' en er zijn serieuze twijfels over de kosten en baten van verdere integratie.

Steeds minder burgers zijn bereid om de overdracht van macht aan Brussel te accepteren. Het democratisch tekort van de Europese Unie is groot.

Het huidige debat over de toekomst van Europa wordt vaak platgeslagen met het argument: als je niet vóór Europa bent, ben je tegen. Maar het tegenstrijdige is juist dat hoe harder de huidige regeringen het 'Greater Europe'-scenario over 'meer eenwording van bovenaf is beter' promoten, des te harder burgers zich hiertegen afzetten. Het ideaalbeeld van een Greater Europe past in het Franse denken van president Hollande en in het straatje van eurocraten als de president van de Europese Commissie Barroso en president van de Europese Raad, Van Rompuy.

Dit hoeft echt niet te leiden tot fragmentatie, economische stagnatie of zelfs oorlog, zoals sommigen beweren. Het kan ook gewoon betekenen dat we op het punt staan om in het European Spring-scenario terecht te komen, waar burgers het voortouw nemen in het vormgeven van een meer divers en bottom-up Europa.

Dit gepolariseerde zwart-witdebat ont-

Toekomstbeelden Europa 2030

SCENARIO I

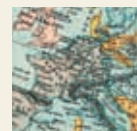
Great Europe

In 2030 heeft de EU alle problemen overwonnen. Een 'Great Europe' is in de maak. In dit scenario komt de EU min of meer ongeschonden uit de crisis. De Europese overheid is onder druk van de economische en financiële problemen verder gecentraliseerd, geïntegreerd en opgeschaald.

Het is steeds gelukt om alle veranderingen bij te benen en toen in 2020 uiteindelijk de rust terugkeerde, was bijna iedereen nog 'aan boord' en waren er beter ontwikkelde gemeenschappelijke structuren ontstaan. Zoals een Europese bankenunie, een belastingunie en een begrotingsunie met voor de hele EU geldende stabilisatiemechanismen voor lidstaten die te maken krijgen met economische tegenslagen. Het democratische tekort is opgelost door het Europees Parlement meer macht, in de vorm van wetsvoorstellen, en rechten te geven.

SCENARIO II

Network of Nations

Een wereld waarin de macht uit Brussel wordt weggehaald en wordt teruggegeven aan de staten. In dit scenario is men volledig van het gecentraliseerde *one size fits all*-idee afgestapt. Het resultaat is een Europees netwerk van zelfstandige landen. Steeds andere, soms tijdelijke gelegenhedenverbanden worden aangegaan rond economische, politieke, militaire en milieukwesties.

Dit heeft onder meer tot gevolg dat de EU wordt teruggeworpen op haar oorsprong als *single market*: een vereniging van vrijhandel. Over andere thema's is geen consensus, dus maken landen op dat gebied een eigen keuze. Diversiteit wordt omarmd en lidstaten ervaren de voordelen van de snelheid en flexibiliteit van een netwerk in plaats van de rigiditeit van een blok.

SCENARIO III

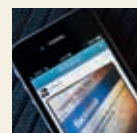
Union of Communities

Een wereld waarin de 'doe-het-zelfgeneratie' de leiding neemt. In dit scenario is het voor je werk, pensioen, gezondheid of opleiding belangrijker om een goed sociaal netwerk te hebben dan om bij een land of bij de EU te horen. Mensen hebben het liefst zo min mogelijk met de overheid te maken. Ze blijven uit de buurt van instituten en profiteren zo veel mogelijk van de open markt en de open grenzen.

Liefdadigheid en sociaal ondernemerschap bloeien op. Participatie is voor de meeste mensen noodzakelijk geworden. Eigenlijk zijn er twee maatschappijen: aan de ene kant is er de formele en institutionele maatschappij met nationale en EU-overheden en aan de andere kant zie je een grote informele samenleving met daarin vele netwerken van gemeenschappen die allemaal proberen een leefomgeving te creëren waar hun leden beter van worden.

SCENARIO IV

European Spring

Een wereld waarin grote groepen mensen de straat op gaan voor een directere democratie. De trend van centralisering in de EU wordt weer teruggedraaid. Traditionele machtsblokken worden door allerlei bewegingen bestreden met een combinatie van participatieve democratie en charismatisch leiderschap.

Burgers pakken hun politieke macht en democratische rechten terug en zetten de instituten van de EU daarmee op een zijspoor. De macht wordt gedecentraliseerd door het instellen van directe en participatieve vormen van democratie. Mensen vinden elkaar (tijdelijk) rond gemeenschappelijke belangen en kiezen hun politieke leiders door ze te volgen op platforms. Door ze te 'liken' of 'disliken' en massaal aandacht te creëren voor bepaalde onderwerpen, worden deze leiders door de burgers net zo snel in stelling gebracht als weer afgeserveerd.

neemt ons het zicht op de andere scenario's die er bestaan over de toekomst van Europa. De inwoners van Europa zouden zich namelijk ook kunnen afkeren van het hele eenwordingsmodel en terugkeren naar de originele opzet van de Europese Economische Gemeenschap (EEG), oftewel het 'Network of Nations'-scenario. David Cameron probeerde de EU in deze richting te loodsen in zijn beroemde speech in januari 2013.

Ook Zwitserland, Noorwegen, Denemarken en Zweden houden graag de euro op afstand. De verkiezingen in mei 2014 zouden ons uitsluitel moeten geven of burgers een divers netwerk verkiezen boven een sterke Unie. Maar de kans is groot dat de meeste burgers de moeite niet eens nemen. De opkomstpercentages daalden van 62% in 1979 tot 43% in 2009 (en dat terwijl er in sommige landen stemplicht is). De meerderheid is al afgehaakt en zal niet stemmen, en het is maar de vraag of de minderheid die wel stemt via het Europees Parlement enige echte invloed kan hebben op de beleid van de Europese Commissie en de Europese Raad.

Door alle politieke discussie over de toekomst van de Europese Unie zouden we over het hoofd kunnen zien dat de 'Union of Communities'-scenario onder de radar al lang aan het ontstaan is. Door alle bezuinigingsmaatregelen zijn burgers steeds meer op zichzelf aangewezen. Voor werk,

Het is van het grootste belang dat zowel leiders als burgers uit de overtuiging stappen dat er maar één weg vooruit is

pensioen, vrije tijd en zelfs voor scholing worden overheden steeds minder belangrijk. Persoonlijke en transnationale netwerken zijn essentieel om je in de globaliserende netwerkmaatschappij van vandaag staande te houden.

Europese burgers gebruiken LinkedIn om waar ook ter wereld werk te vinden, mobiliseren transnationaal rondom voor hen relevante issues, schrijven massaal in op open online trainingen om zichzelf te ontwikkelen en delen muziek en films via hun eigen YouTube-kanaal. Nieuwe, transnationale organisaties als 'European Alternatives' staan op en verbinden actieve burgers, waar ze zich ook bevinden. Deze sterk verbonden actieve burgers richten zich niet in eerste instantie op protest tegen Brussel, maar zetten zich praktisch in voor onderwerpen als mediapluriformiteit en discriminatie tegen Roma's, waar ze zich ook bevinden. Die eenwording is er wel, maar niet noodzakelijk dankzij instituties zoals de EU. Burgers kunnen immers hun eigen toekomst vormgeven.

Welk scenario ook werkelijkheid wordt, het is van het grootste belang dat zowel leiders als burgers uit de overtuiging stappen dat er maar één weg vooruit is. Dat er echt wat te kiezen valt, dat er geen taboes zijn en dat er echt wordt geluisterd naar de signalen van het volk. Want als er maar één toekomst mogelijk is, waarom zouden we dan überhaupt verkiezingen houden? ■

fd. scenario sessies

Door het maken van scenario's krijgen we greep op de toekomst. De oefening is misschien nog belangrijker dan het resultaat, want het dwingt om gewenste toekomstbeelden los te laten en na te denken over onzekerheden. Het FD heeft een methode ontwikkeld om met een groep

mensen te praten over die onzekere factoren. Zie fd.nl/events voor de sessie over internationaal zakendoen.

Vanaf medio april staat een nieuw Scenario Game online. FD-lezers kunnen dan scenario's creëren over de digitalisering van ons werk en leven.

